

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING BOZOR O'ZGARISHLARIGA MOSLASHUVCHANLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI

Ilmiy rahbar: Abdumo'minov Axrorbek

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” kafedrası i.f.f.d. (PhD) dotsenti,

Muxtarov Axrorbek Po'latjon o'g'li

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo'nalishi 4-kurs talabasi

Bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznes subyektlarining muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi ko'p jihatdan ularning bozordagi o'zgarishlarga moslasha olish darajasiga bog'liq. Zamonaviy iqtisodiy muhitda talab va taklifning tez o'zgarishi, raqobatning kuchayishi, raqamli texnologiyalarning rivojlanishi hamda global iqtisodiy jarayonlar kichik biznes subyektlaridan yuqori darajadagi moslashuvchanlikni talab qilmoqda. Shu sababli kichik biznes subyektlarining bozor o'zgarishlariga moslashuvchanligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish bugungi kunda dolzarb iqtisodiy masalalardan biri hisoblanadi [1].

Kichik biznesning asosiy afzalliklaridan biri uning moslashuvchanligidir. Yirik korxonalarga nisbatan kichik biznes subyektlari boshqaruv tizimining ixchamligi sababli bozordagi o'zgarishlarga tezroq javob qaytara oladi. Masalan, iste'molchilarning yangi mahsulotlarga bo'lgan talabi ortganida kichik korxonalar qisqa muddat ichida ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish yo'nalishini o'zgartirish imkoniyatiga ega. Bu esa ularning bozorda raqobatbardoshligini saqlab qolishiga yordam beradi.

Kichik biznes subyektlarining moslashuvchanligini oshirishning eng muhim mexanizmlaridan biri bozor monitoringi tizimini rivojlantirish hisoblanadi [2]. Tadbirkorlar iste'molchilar ehtiyojlari, narxlar dinamikasi va raqobatchilar faoliyatini muntazam o'rganib borishi lozim. Bozor tahlili orqali tadbirkorlar qaysi mahsulot yoki xizmatlarga talab ortayotganini aniqlaydi va faoliyat strategiyasini shunga mos ravishda shakllantiradi. Hozirgi kunda internet va raqamli platformalar bozor ma'lumotlarini tezkor olish imkoniyatini yaratmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlardagi foydalanuvchi fikrlari biznes uchun muhim axborot manbai bo'lib xizmat qilmoqda.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish ham kichik biznes moslashuvchanligini oshiruvchi asosiy omillardan biridir. Elektron tijorat,

onlayn marketing va raqamli to'lov tizimlari tadbirkorlarga yangi mijozlarni jalb qilish imkonini bermoqda. Masalan, ko'plab kichik biznes subyektlari Telegram, Instagram va marketplace platformalari orqali mahsulotlarini sotishni yo'lga qo'ymoqda. Bu esa biznesning geografik imkoniyatlarini kengaytirib, xaridorlar sonining ortishiga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, pandemiya davrida raqamli texnologiyalardan foydalangan tadbirkorlar faoliyatini saqlab qolishga muvaffaq bo'ldi. Kichik biznes subyektlarining moslashuvchanligini oshirishda innovatsion faoliyat muhim rol o'ynaydi [3]. Innovatsiyalar yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish hamda xizmat sifatini oshirish imkonini beradi. Masalan, xizmat ko'rsatish sohasida mobil ilovalar orqali buyurtma qabul qilish tizimlarining joriy etilishi mijozlarga qulaylik yaratmoqda. Shu bilan birga, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari mehnat unumdorligini oshirishga yordam bermoqda.

Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash ham moslashuvchanlikning muhim mexanizmlaridan biridir. Bozor sharoitidagi keskin o'zgarishlar ayrim hollarda kichik biznes subyektlarining daromadiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli tadbirkorlar moliyaviy risklarni boshqarish tizimlarini shakllantirishi zarur. Xarajatlarni optimallashtirish, zaxira mablag'larini yaratish va daromad manbalarini diversifikatsiya qilish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Masalan, faqat bitta mahsulot yoki xizmat turiga bog'lanib qolgan biznes subyektlari bozor o'zgarishlariga nisbatan zaif bo'ladi. Diversifikatsiya esa biznesni turli xavflardan himoya qiladi. Kichik biznesning moslashuvchanligini oshirishda marketing strategiyalarini takomillashtirish ham muhim ahamiyatga ega. Hozirgi davrda iste'molchilarning talabi tez o'zgarib borayotganligi sababli korxonalar reklama va savdo usullarini muntazam yangilashi lozim. Ayniqsa, raqamli marketing vositalari biznes uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Target reklama, influencer marketing va SEO texnologiyalari yordamida mahsulotlarni keng auditoriyaga yetkazish mumkin. Bu esa kichik biznes subyektlariga yirik kompaniyalar bilan samarali raqobat qilish imkonini beradi.

Kadrlar salohiyatini oshirish ham bozor o'zgarishlariga moslashishda muhim omillardan biri hisoblanadi [4]. Zamonaviy texnologiyalar bilan ishlay oladigan, marketing va boshqaruv bilimlariga ega xodimlar biznes samaradorligini oshiradi. Shu sababli tadbirkorlar doimiy ravishda malaka oshirish kurslari va treninglarda ishtirok etishi zarur. Ayniqsa, IT va raqamli

texnologiyalar bo'yicha bilimlarni rivojlantirish bugungi kunda katta ahamiyat kasb etmoqda.

Xorijiy mamlakatlar tajribasi kichik biznes moslashuvchanligini oshirishda davlat qo'llab-quvvatlashi muhim ekanligini ko'rsatadi. Masalan, Germaniya, Yaponiya hamda Janubiy Koreya davlatlarida kichik biznes subyektlariga soliq imtiyozlari, subsidiyalar va imtiyozli kreditlar taqdim etiladi. Bundan tashqari, innovatsion startap loyihalarni qo'llab-quvvatlash dasturlari ham biznesning rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Ushbu davlatlarda kichik biznes iqtisodiyotning muhim harakatlantiruvchi kuchlaridan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda ham kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. So'nggi yillarda tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan qator islohotlar amalga oshirildi. Soliq yukining kamaytirilishi, imtiyozli kreditlarning ajratilishi va davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi kichik biznes rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, tadbirkorlik subyektlarini eksport faoliyatiga jalb qilish va elektron tijoratni rivojlantirish bo'yicha ham keng imkoniyatlar yaratilmoqda.

Bozor o'zgarishlariga moslashishda logistika va ta'minot zanjiri boshqaruvi ham katta ahamiyatga ega. Xom ashyo yetkazib berishdagi uzilishlar yoki transport xarajatlarining oshishi biznes faoliyatiga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Shu sababli tadbirkorlar bir nechta yetkazib beruvchilar bilan ishlash, logistika xarajatlarini optimallashtirish va zamonaviy boshqaruv tizimlarini joriy etishga e'tibor qaratishi lozim.

Sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalarining rivojlanishi ham kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ushbu texnologiyalar yordamida iste'molchilar xatti-harakatlarini tahlil qilish, bozor tendensiyalarini prognozlash va marketing strategiyalarini avtomatlashtirish mumkin. Bu esa tadbirkorlarga tezkor va samarali qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, kichik biznes subyektlarining bozor o'zgarishlariga moslashuvchanligini oshirish iqtisodiy barqarorlik va raqobatbardoshlikni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi. Bozor monitoringi, raqamli texnologiyalarni joriy etish, innovatsion faoliyatni rivojlantirish, marketing strategiyalarini takomillashtirish va moliyaviy risklarni boshqarish kichik biznesning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga xizmat qiladi. Shu sababli zamonaviy iqtisodiy sharoitda tadbirkorlik subyektlari doimiy ravishda yangiliklarga moslashib borishi va innovatsion yondashuvlardan samarali foydalanishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ikromov E. I. O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA ISHBILARMONLIK MUHITINI YAXSHILASH ISTIQBOLLARI //Gospodarka i Innowacje. – 2024. – T. 51. – C. 258-266.
2. Ergashev F., Ishturdiev H. Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo 'llari //Green Economy and Development. – 2024. – T. 2. – №. 9. – C. 664933.
3. Shodiyeva G., Tog'Ayeva D. A., Sultonov B. A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni iqtisodiyotda tutgan o 'rni //Academic research in educational sciences. – 2022. – T. 3. – №. 5. – C. 610-613.
4. Bazarova G. et al. SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN SOCIO ECONOMIC DEVELOPMENT ROLE AND IMPORTANCE //Экономика и социум. – 2024. – №. 10-1 (125). – C. 53-57.

